

Analgetika – antipyretika

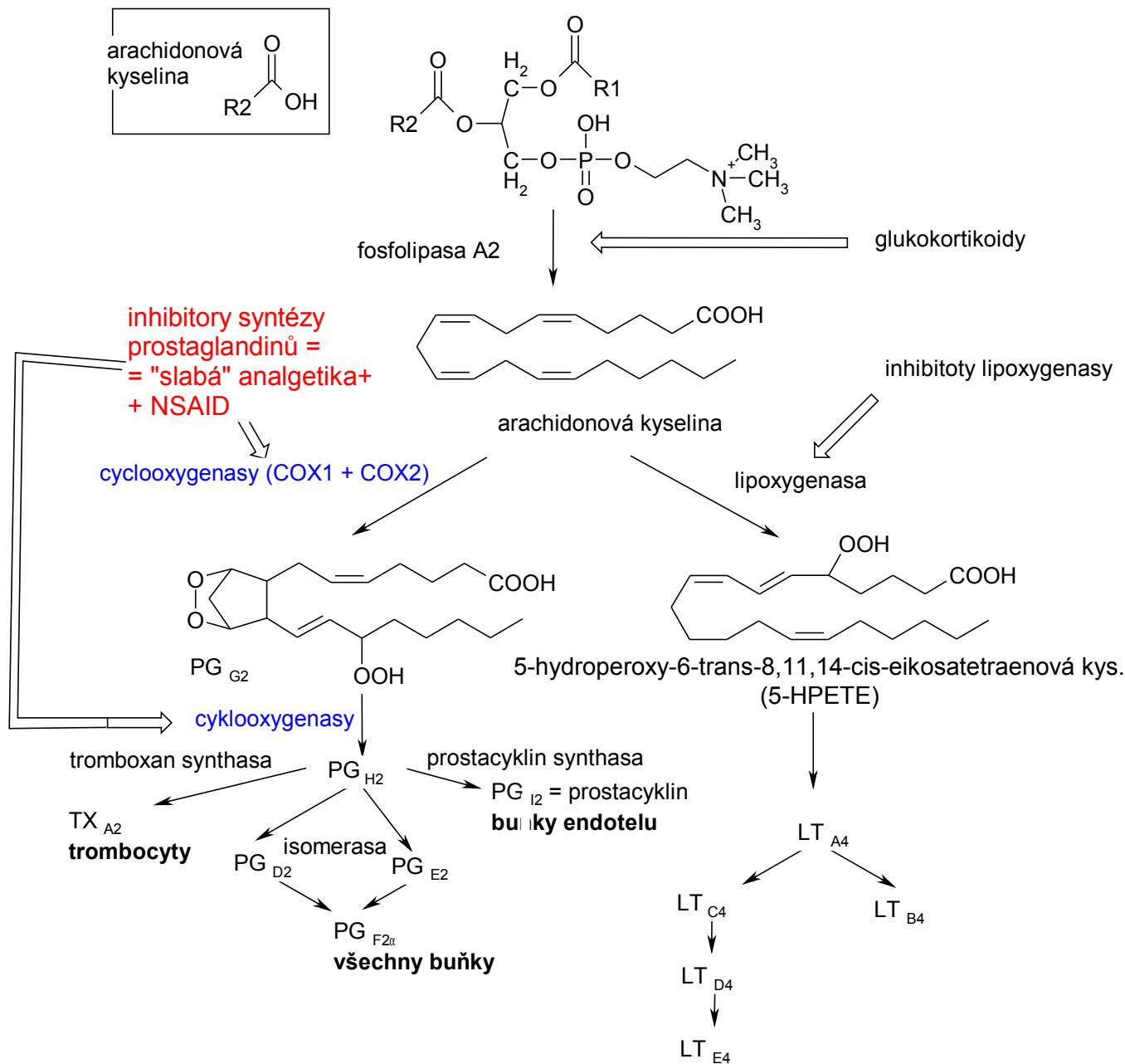
= „slabá“ analgetika

= neopiodní analgetika

Většina též

- nesteroidní antiflogisika
- antirevmatika

Metabolismus eikosanoidů

Účinky prostaglandinů

Prostaglandin E, F_{2α} : bolest, horečka, zánět, sekrece HCl↓, dilatace vlásečnic mukózní vrstvy žaludku, děložní stahy, ledviny: vylučování Na⁺ a H₂O ↑

Prostacyklin (prostaglandin I2): vasodilatace, inhibice agregace trombocytů

Tromboxan: vasokonstrikce, aktivace agregace trombocytů

Leukotrieny: alergická reakce (např. asthma bronchiale)

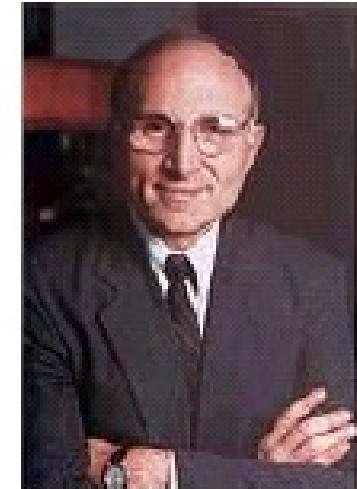
Cyklooxygenasy (= prostaglandin G/H synthasy)

COX1

Konstitutivní: ve všech tkáních

Funkce:

- ochrana žaludeční sliznice (vasodilatace)
- diuréza
- agregace trombocytů (TXA)

Philipp Needlemann

COX2

Konstitutivní: ledviny, mozek (kolokalizovaná s cykliny D₁ a E) objevitel izoenzymů COX

Indukovaná: makroágy, neutrofily, fibroblasty, buňky endotelu

(1989)

Funkce:

- vasodilatace (PG I₂)
- porod (děložní stahy)
- zánětlivé procesy

COX3 ?? (= COX1b; mozek ?)

Rozdělení inhibitorů COX

(antipyretika, NSAID)

Neselektivní (COX1 + COX2)

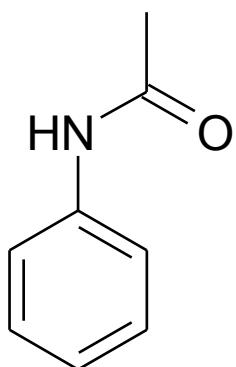
- Anilidy
- Salicyláty
- Fenamáty
- Aryl- a heteroaryalkanové kyseliny
 - Aryl- a heteroaryloctové kys.
 - Aryl- a heteroarylpropionové kys.
- Oxikamy
- 1,2-Dihydropyrazolidin-3-ony
- 2,5-Pyrazolididiony

Selektivní (COX1<COX2)

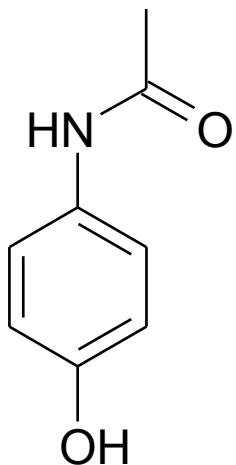
Specifické (COX2)

- Koxiby

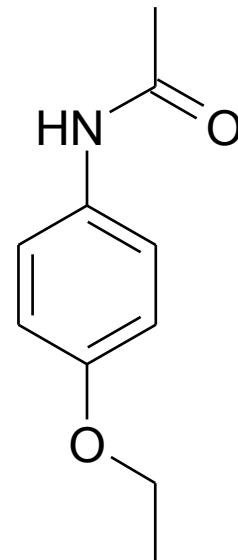
Anilidy

acetanilid
N-fenylacetamid

paracetamol
(acetaminophen)
4-(acetylamino)fenol

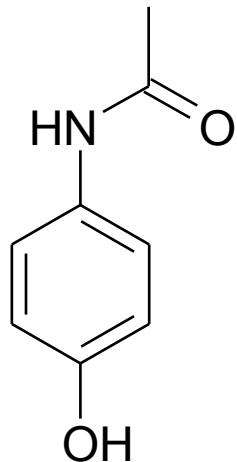
fenacetin
N-(4-ethoxyphenyl)acetamid

1886: Antifebrin® ***para*-(acetylamino)fenol**
***p*-(acetylamino)phenol**
Paralen®, Panadol®....

nefrotoxicita
Dinyl® - analg. směs s
kofeinem,
aminofenazonem a
barbiuráty

Paracetamol

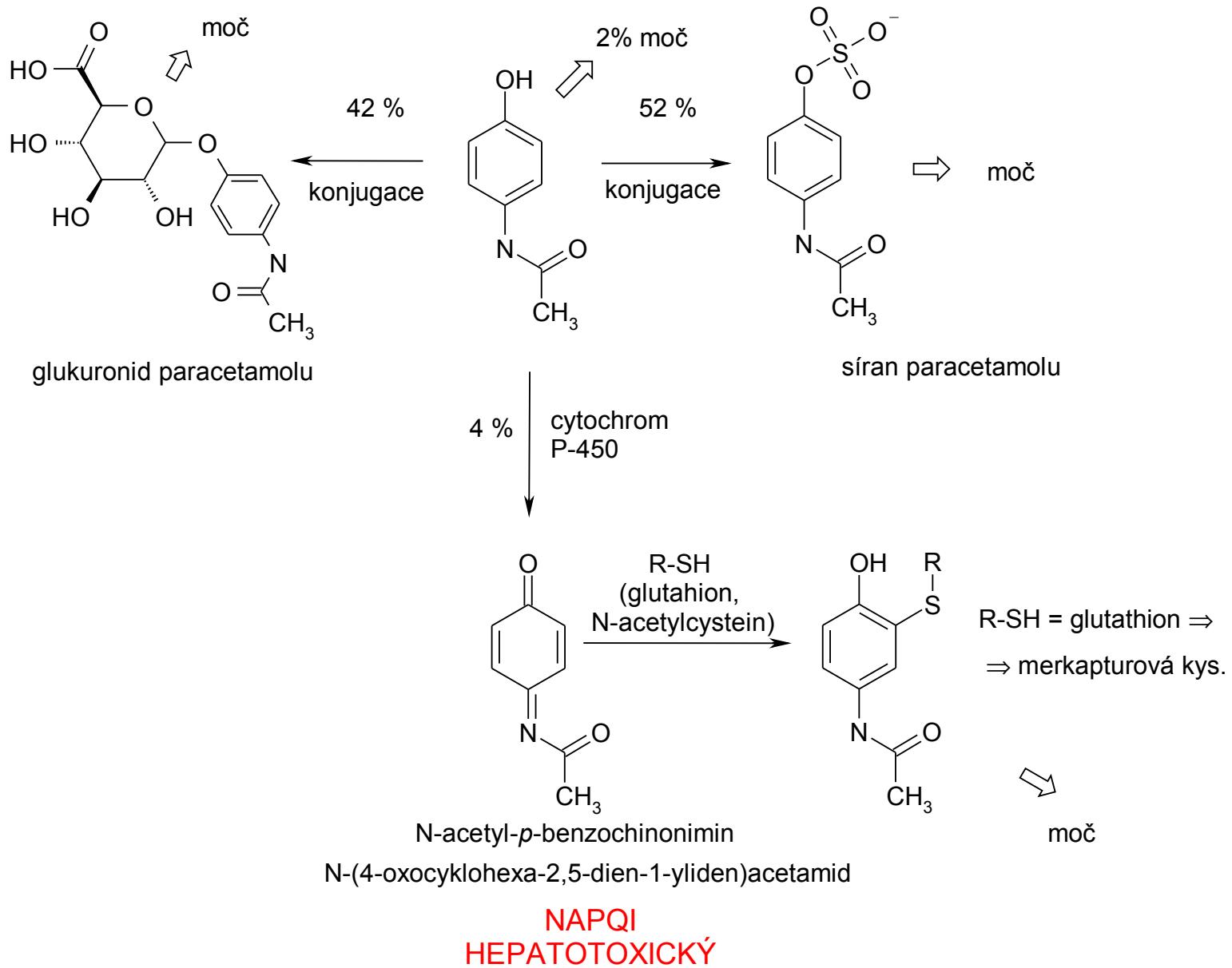
- inhibuje COX jen v CNS (COX3 ?), nikoliv na periferii ⇒
- účinek: analgetický, antipyretický (nikoliv antiflogistický, antirevmatický)

Použití ve směsích s(e)

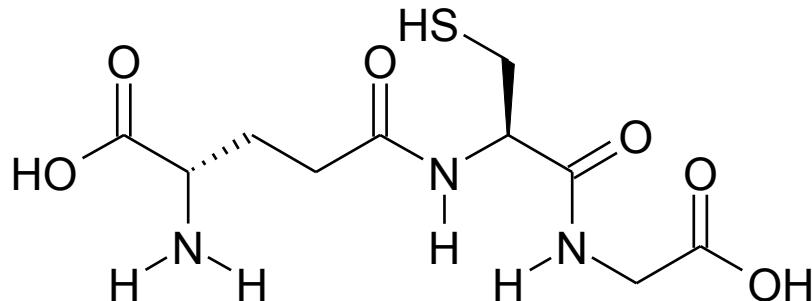
- kodeinem, kofeinem ⇒ potenciace účinku (Korylan tbl.®, Panadol tbl.®, Efferalgan codein tbl. eff.®)
- expektorancii (guajfenesin, terpin)
- antitussiky (dextrometorfan)
- H₁-antihistaminy (feniramin, chlorfenamin, dimenhydrinát, promethazin, doxylamin)
- $\forall \alpha$ -sympatomimetiky (fenylefrin, pseudoefedrin)
- spasmolytiky (pitofenon)
- myorelaxancii (chlorzoxan, karisoprodol)
- NSAID (acetylsalicylová kys., propyfenazon – Valetol®)

Metabolismus paracetamolu

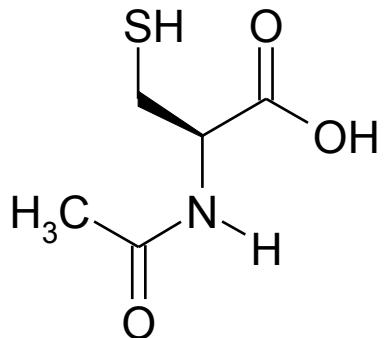

Thioly, detoxikující N-acetyl-p-benzochinonimin

γ -Glu-Cys-Gly

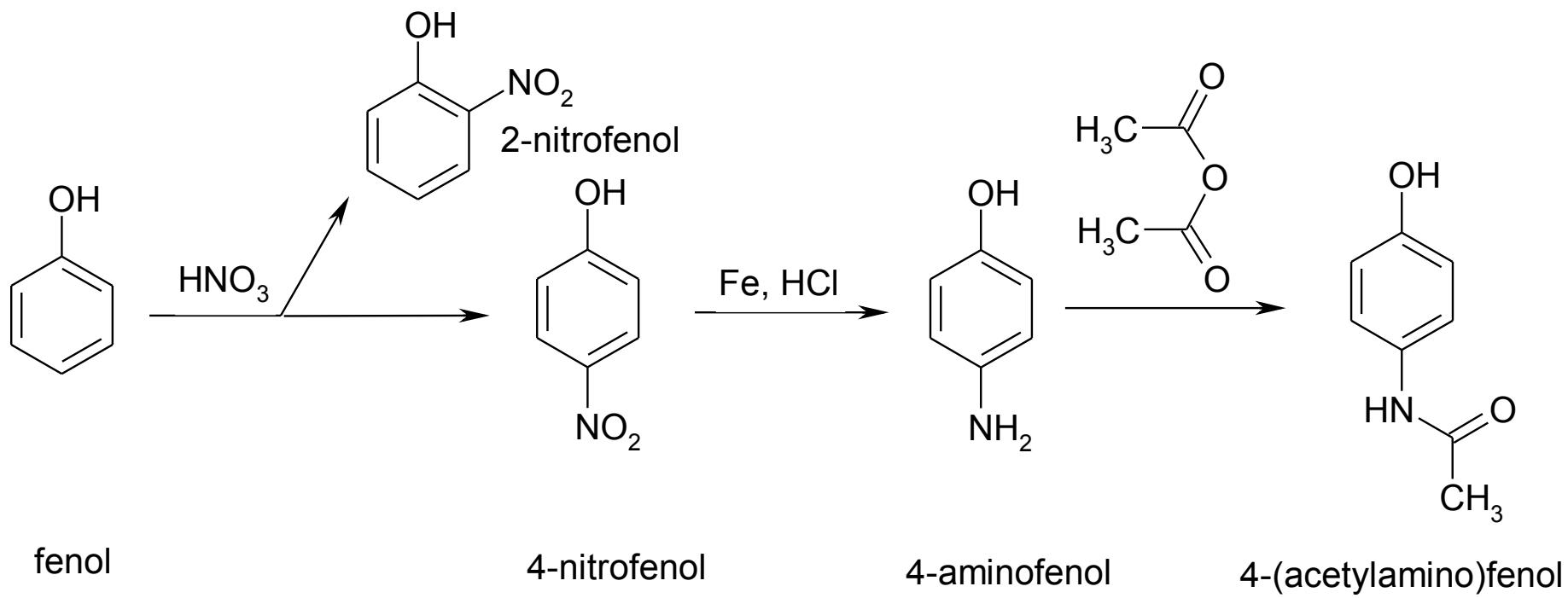
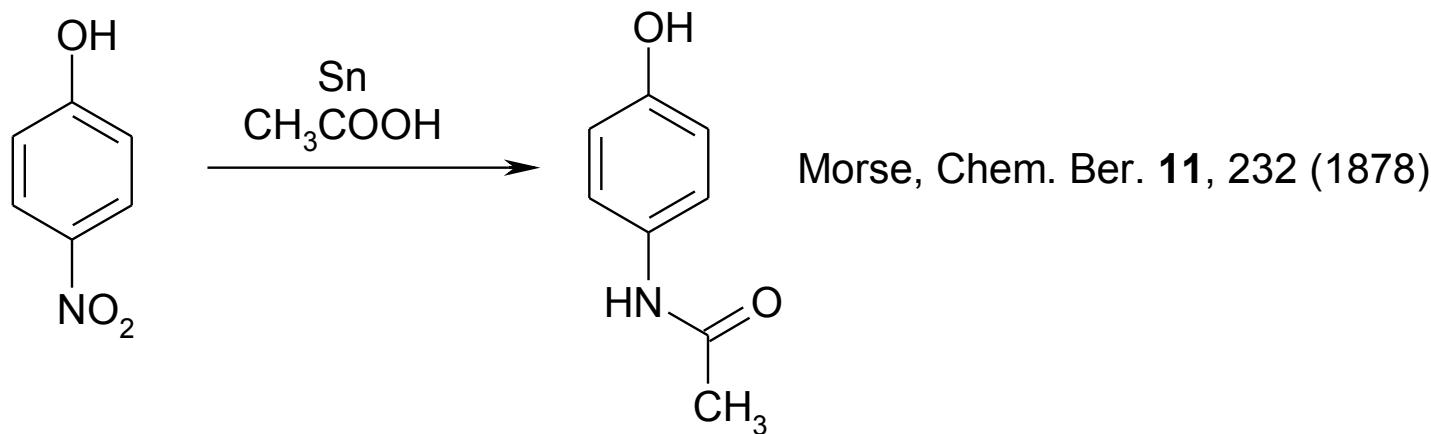
glutathion

N-acetyl-L-cystein
mukolytikum

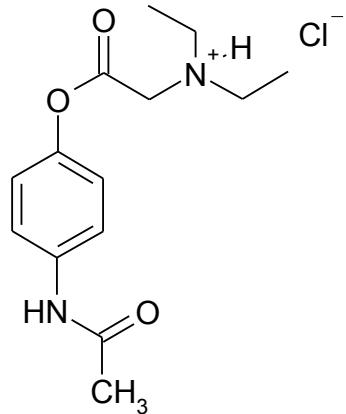
ACC®, Mucobene®

Syntéza paracetamolu

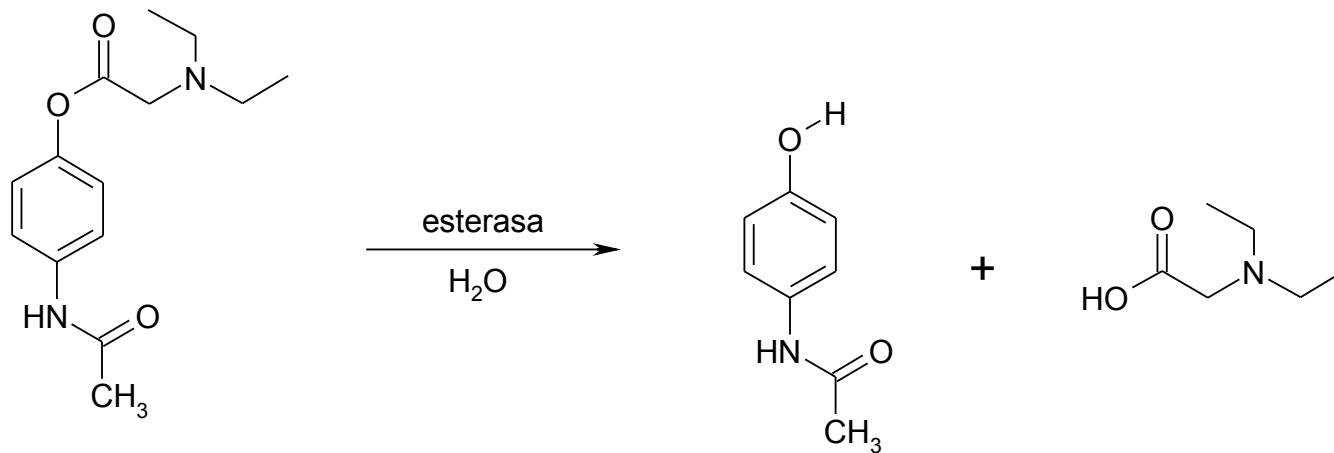
Propacetamol – proléčivo paracetamolu

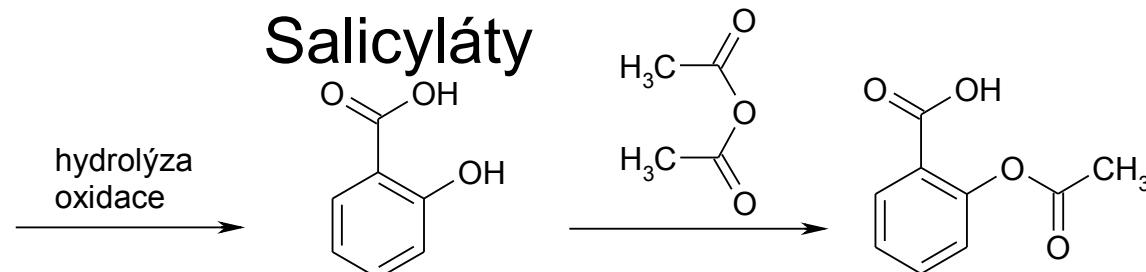
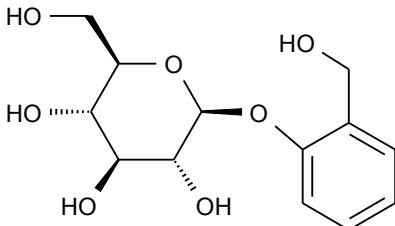
- pro intravenózní podání

4-(acetylamino)fenyl-N,N-diethyl glycinát hydrochlorid
2-[4-(acetylamino)fenoxyl]-N,N-diethyl-2-oxoethanaminium chlorid
propacetamol hydrochlorid

Pro-Dafalgan® (*UPSA Laboratoires*)

salicylová kyselina
2-hydroxybenzoová kys.

1827 Leroux: izolace z vrby

1838 Piria: první syntéza
od r. 1878 použití jako antipyretikum
a antirevmatikum

acetylsalicylová kys.
2-acetoxybenzoová kys.

1897 Felix Hoffmann - syntéza
pro průmysl

1899 – Aspirin® (Bayer)

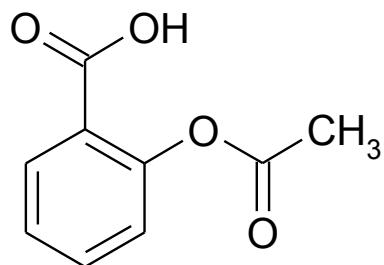
Felix Hoffmann

Sir John R. Vane

Účinky acetylsalicylové kyseliny

„Žádoucí“:

- antipyretikum
- analgetikum
- antiflogistikum
- antirevmatikum
- antitrombotikum (\downarrow agregaci trombocytů) – Anopyrin®

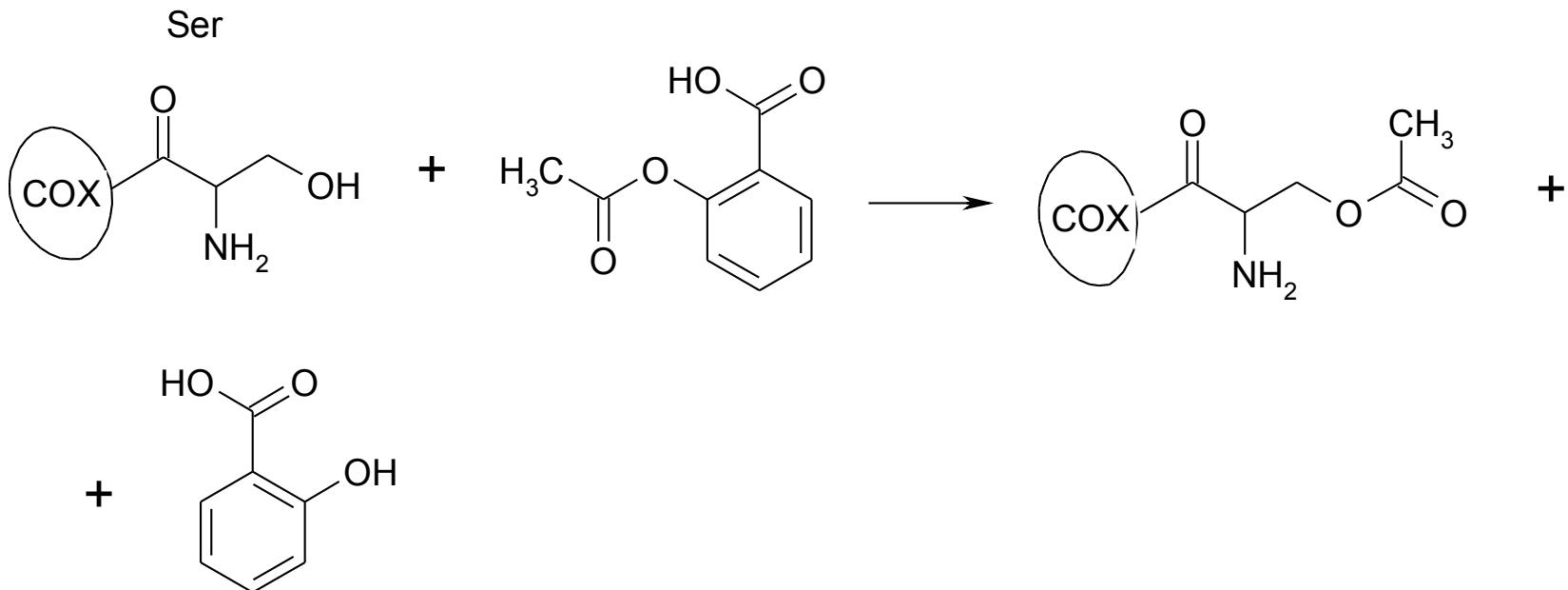
„Nežádoucí“:

- ulcerogenní působení
- Reyův syndrom u dětí po virové infekci (hepatopatie, encefalopatie) \Rightarrow **kontraindikace u dětí**
- krvácivost (např. z nosu - \downarrow agregaci trombocytů)

Intoxikace = „salicylismus“ – postižení CNS (psychické poruchy, hučení v uších, závratě, hluchota), metabolická acidóza

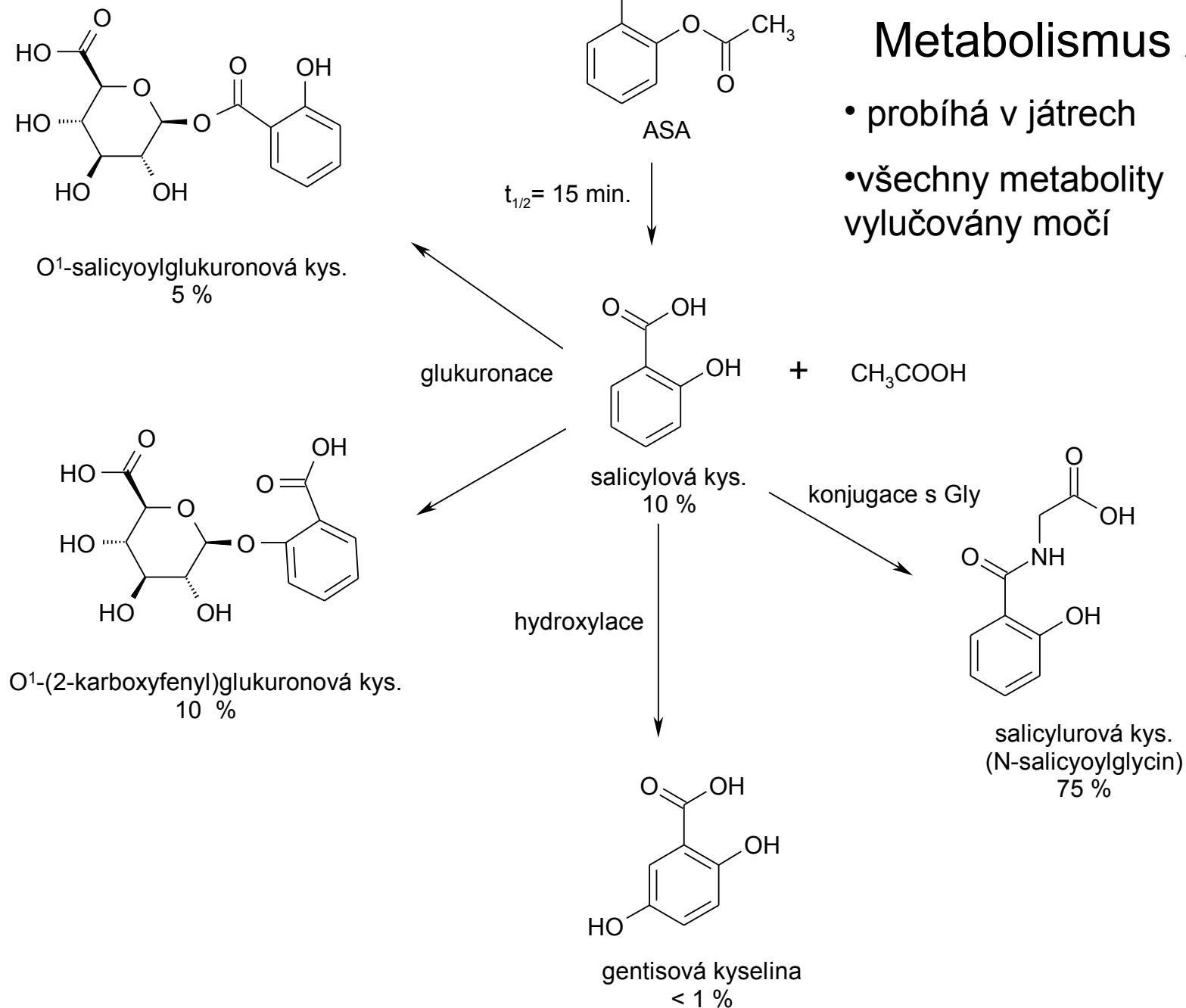
Mechanismus účinku acetylsalicylové kyseliny (ASA)

- ireverzibilní inhibice cyklooxygenas acetylací serinového zbytku

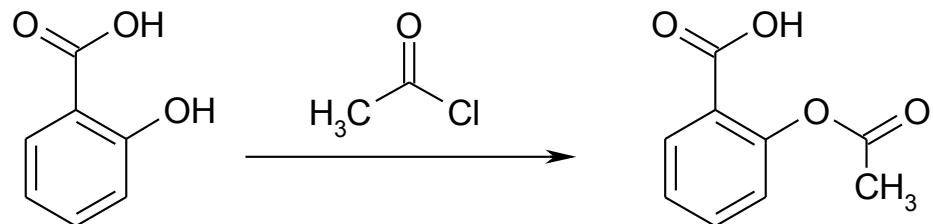

Metabolismus ASA

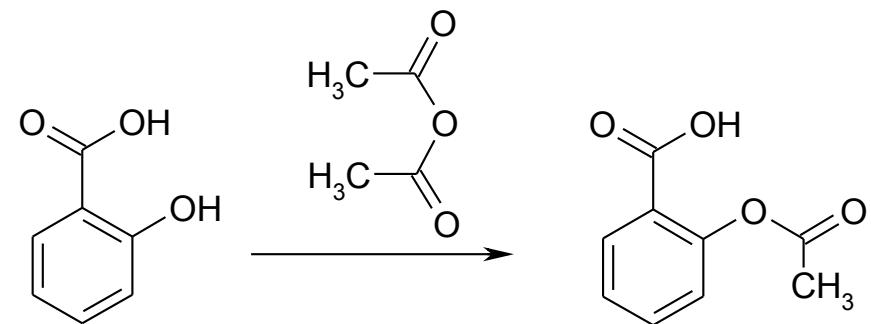
- probíhá v játrech
- všechny metabolity vylučovány močí

Syntézy ASA

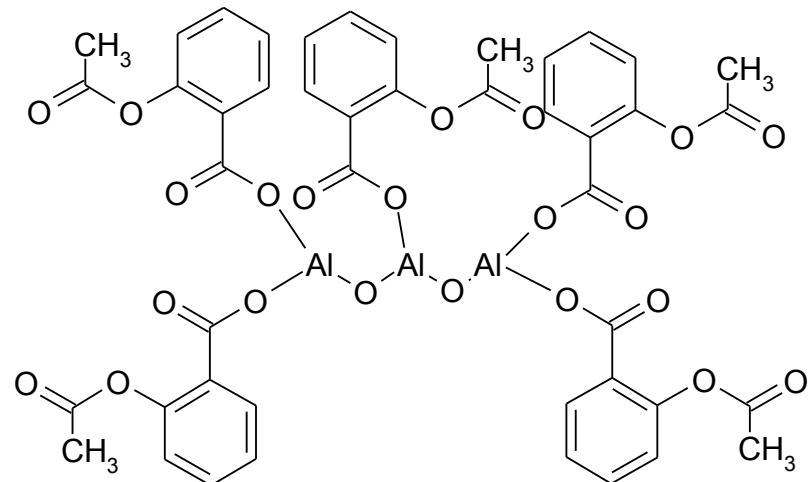

Gerhardt, Justus Liebigs Ann. Chem. **87**, 164 (1853)
Gilm, Justus Liebigs Ann. Chem. **112**, 181 (1859)
Kraut, Justus Liebigs Ann. Chem. **150**, 10 (1869)

Felix Hoffmann

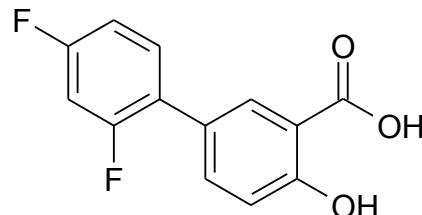
Další salicyláty

pentakis(acetylsalicyloyloxy)trialuminium dioxid

aloxiprin

Superpyrin®

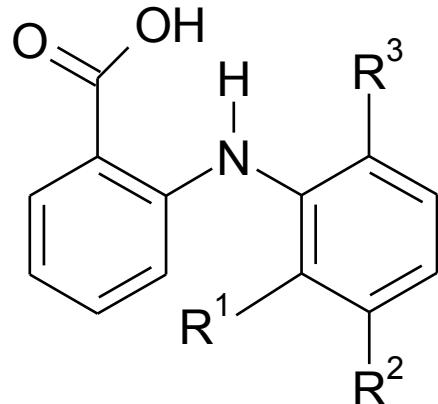
2',4'-difluoro-4-hydroxy-1,1'-bifenylo-3-karboxylová kyselina

diflunisal

Unisal® tbl.

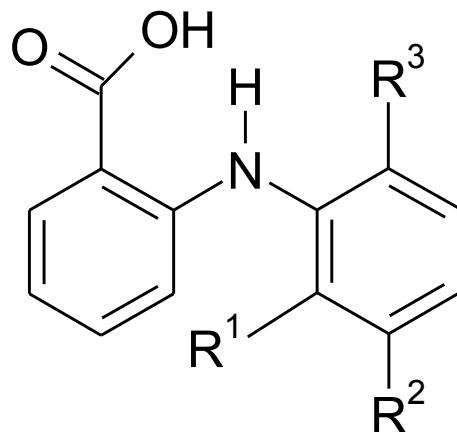
Deriváty anthranilové kyseliny – fenamáty

= substituční deriváty 2-fenylaminobenzoové kys.

- aromatické aminokyseliny
- substituce jen na anilinovém benzenovém kruhu
- inhibují COX1 i COX2 (selektivita?; COX3?)
- analgetika, antipyretika, antimigrenika, antiflogistika

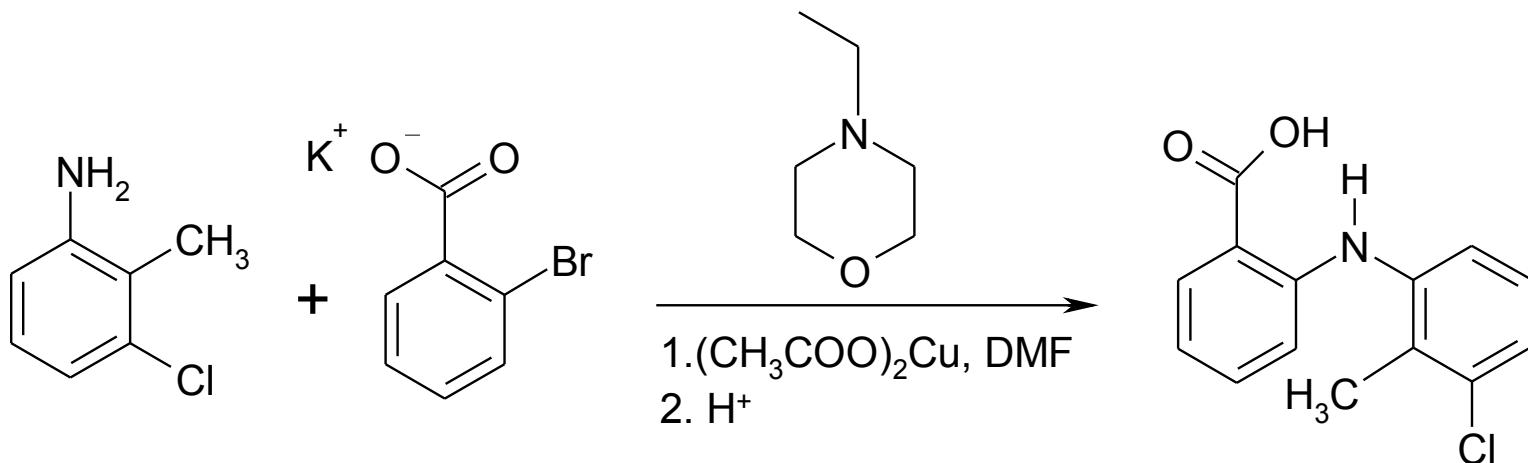
Fenamáty

R ¹	R ²	R ³	Chem. název	INN / přípravek
-CH ₃	-CH ₃	-H	2-(2,3-dimethylfenylamino)-benzoová kys.	mefenamová kys.
-Cl	-CH ₃	-Cl	2-(2,6-dichlor-3-methylfenylamino)benzoová kys.	meklofenamová kys.
-CH ₃	-Cl	-H	2-(3-chlor-2-methylfenylamino)benzoová kys.	tolfenamová kys. Migea rapid®
-H	-CF ₃	-H	2-(3-trifluormethylfenylamino)benzoová kys.	flufenamová kys.

Tolfenamová kyselina

Syntéza

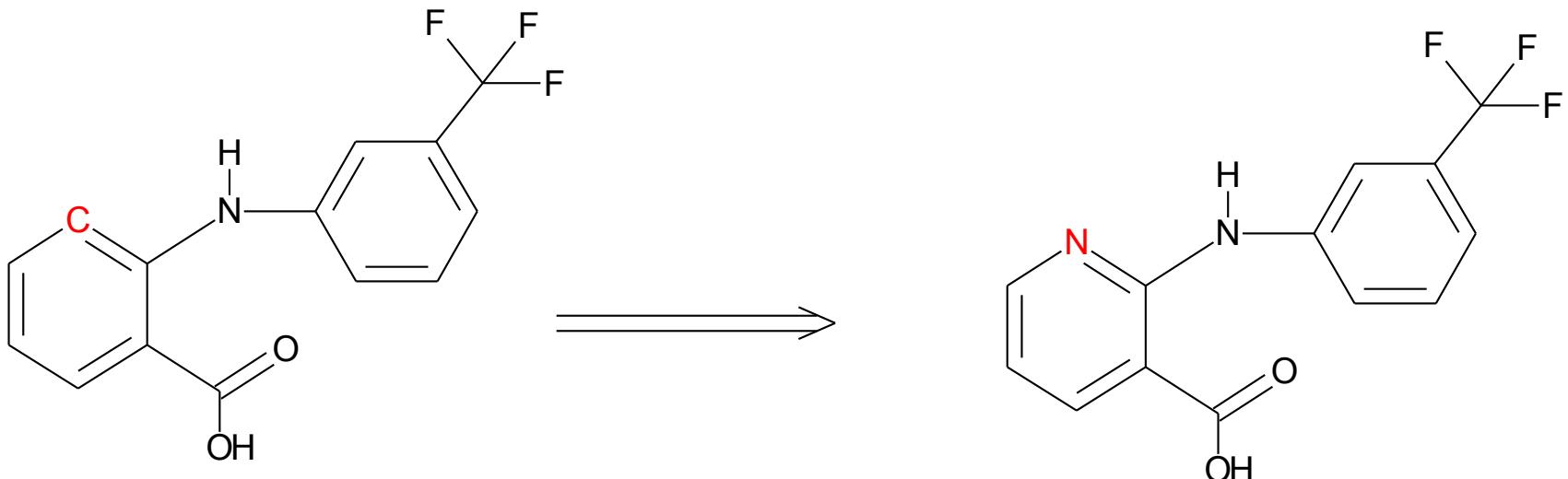
Kaltenbronn J.S. et al., Arzneim.Forsch **33**, 621-627 (1983)

Selektivita vůči COX

$$\frac{IC_{50}(COX1)}{IC_{50}(COX2)} = 10$$

Grossmann C. J. et al., Inflammation Res. **44**, 253-257 (1995)

Niflumová kyselina a její estery

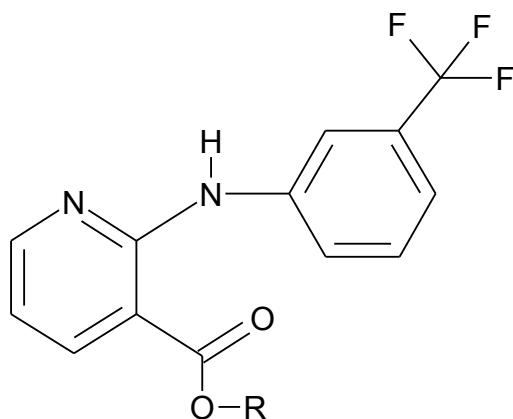
flufenamová kys.

niflumová kys.

2-{{[3-(trifluormethyl)fenyl]amino}nikotinová kyselina

- izosterní záměna benzen \Rightarrow pyridin, resp. $-\text{CH}= \Rightarrow -\text{N}=$
- inhibují COX1 i COX2
- antiflogistika, antirevmatika; převážně topicky

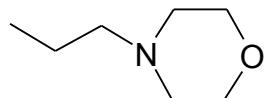
Niflumová kyselina a její estery

2-{[(3-trifluormethyl)phenyl]amino}nikotinová kys.

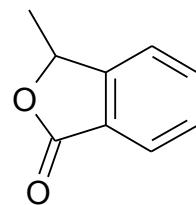
niflumová kys.

Niflугel®, Nifluril®

2-(morpholin-4-yl)ethylester -||-

morniflumát

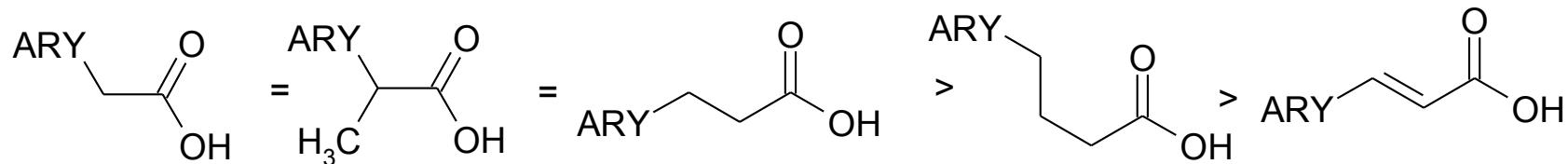
1-oxo-2-(3H)-benzofuran-3-ylester -||-

talniflumát

Aryl- a heteroarylalkanové kyseliny

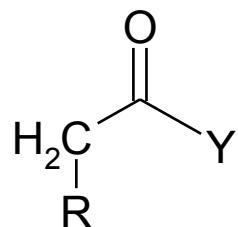
Vztah mezi strukturou a účinkem

- alifatická část je pro účinek specifičtější než aromatická

ARY = aryl, heteroaryl

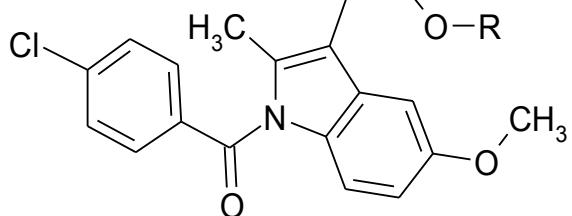
Deriváty aryl- a heteroarylooctových kyselin

R = aryl nebo heteroaryl
Y = OH, NHOH, NHR, OCH₂COOH, popř. jiné

- antirevmatika, antiflogistika, analgetika, antipyretika
- inhibice COX1 i COX2
- NÚ jako u salicylátů

Aryl- a heteroaryloctové kyseliny (fenaky)

R = H

[1-(4-chlorbenzoyl)-5-methoxy-2-methyl-1H-indol-3-yl]octová kyselina
indomethacin

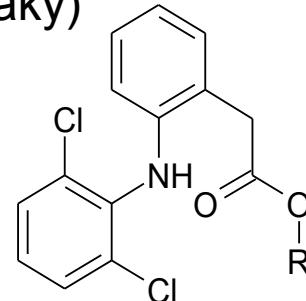
používán od r. 1963

Indobene® cps, Bonidon® gel,
Elmetacin® spr

R = OCH₂COOH

karboxymethylester

[1-(4-chlorbenzoyl)-5-methoxy-2-methyl-1H-indol-3-yl]octové kyseliny
acemetacin

R = H

{2-[{(2,6-dichlorofenyl)amino]fenyl}octová kyselina
diklofenak

používán od r. 1975

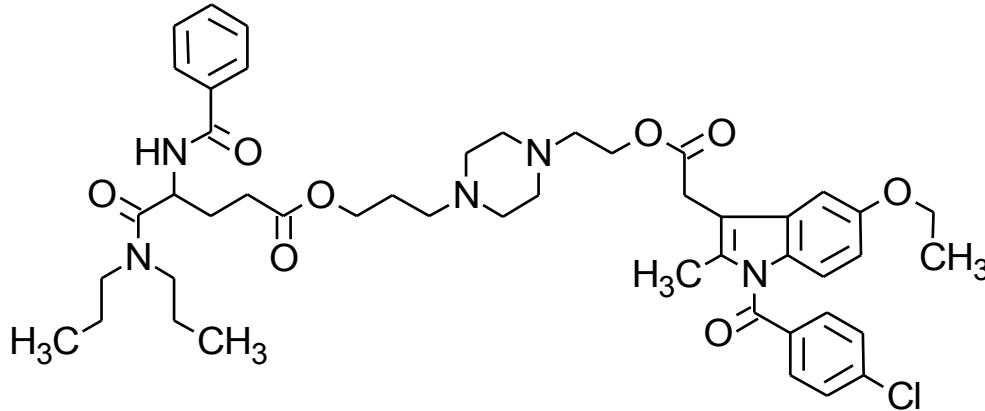
Voltaren®, Veral®, Myogit®,
Dicloreum®

R= OCH₂COOH

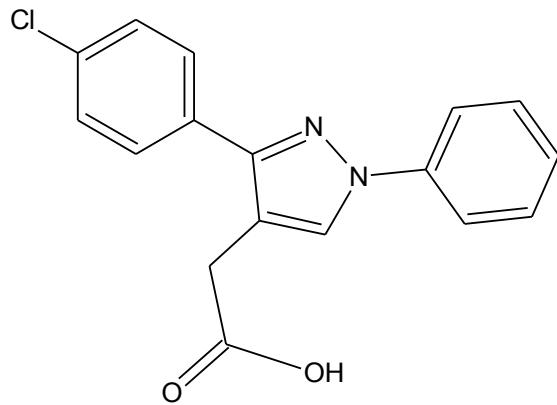
karboxymethylester

{2-[{(2,6-dichlorofenyl)amino]fenyl}octové kyseliny
aceklofenak

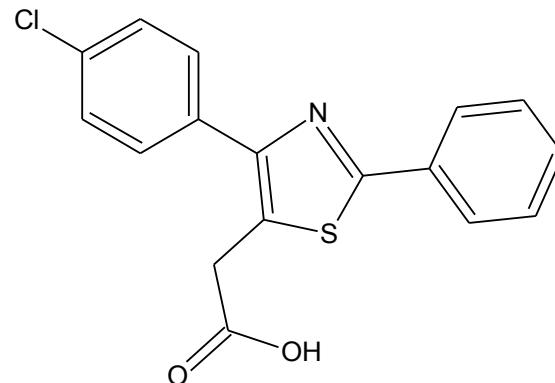
Heteroaryloctové kyseliny a jejich deriváty

proglumetacin

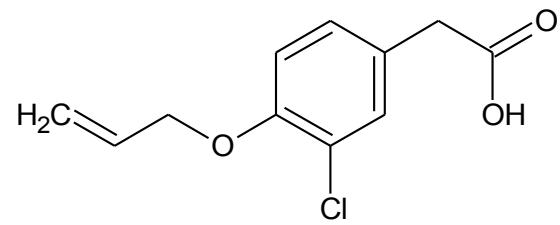

[3-(4-chlorofenyl)-1-fenyl-1*H*-pyrazol-4-yl]octová kyselina
lonazolak

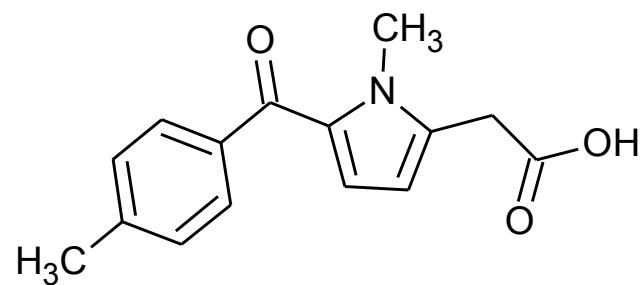

[4-(4-chlorophenyl)-2-phenyl-1,3-thiazol-5-yl]octová kyselina
fentiazak

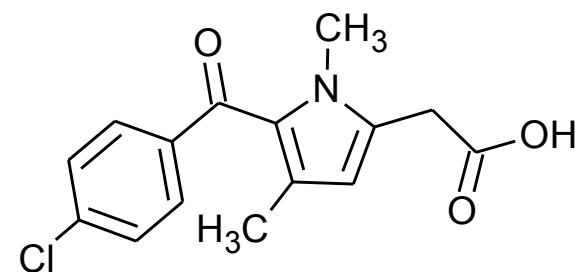
Aryl- a heteroaryloctové kyseliny

alklofenak

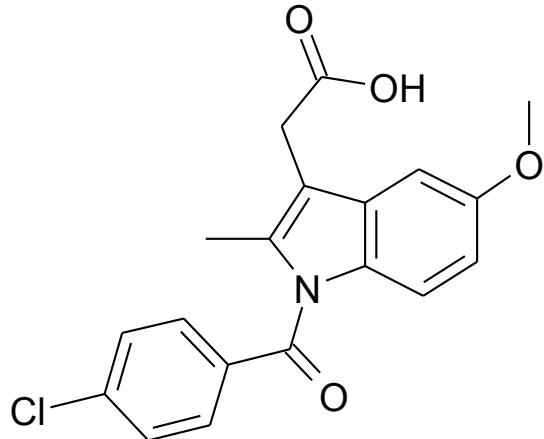
tolmetin

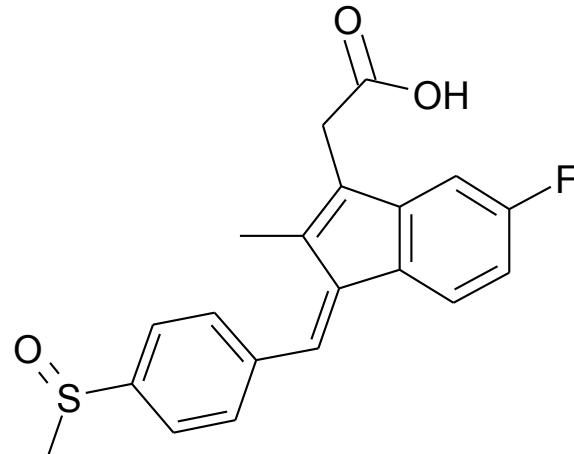
zomepirak

Aryl- a heteroaryloctové kyseliny

- příklad izosterie cyklů a funkčních skupin

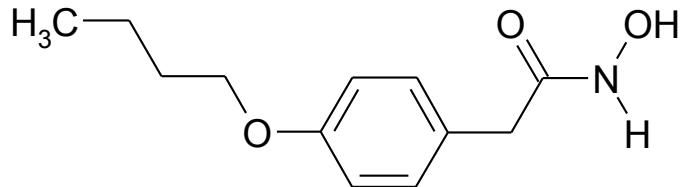

[1-(4-chlorbenzoyl)-5-methoxy-2-methyl-
1H-indol-3-yl]octová kyselina
indomethacin

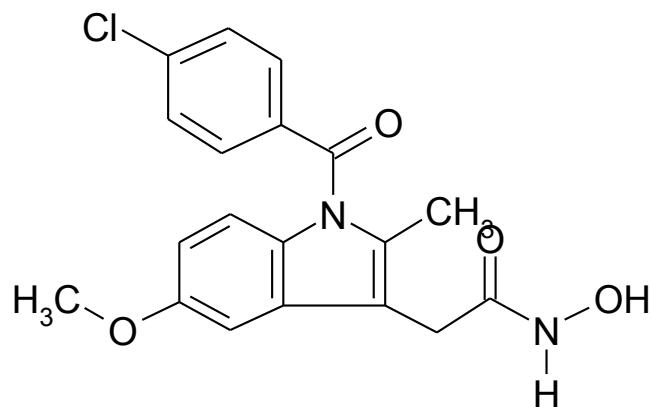
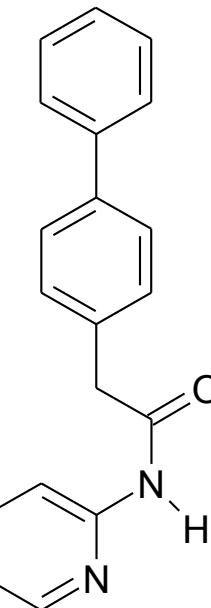
[6-Fluoro-3-(4-methansulfinyl-benzyliden)-2-methyl-
3H-inden-1-yl]-octová kyselina
sulindak

Dusíkaté funkční deriváty aryl- a heteroarylloctových kyselin

2-(4-butoxyphenyl)-N-hydroxyacetamid
2-(4-butoxyphenyl)acetohydroxamová kys.

bufexamak

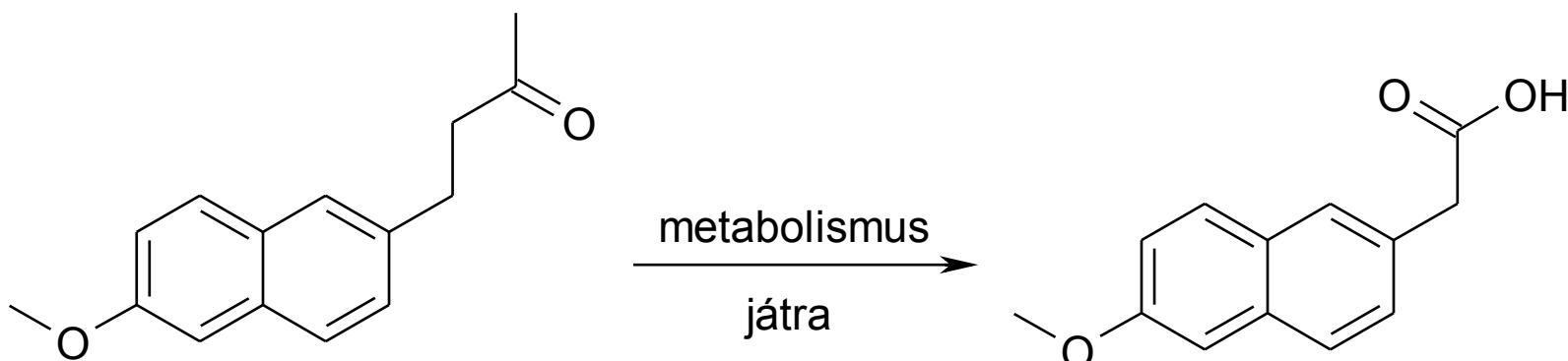
2-[1-(4-chlorobenzoyl)-5-methoxy-2-methyl-1H-indol-3-yl]-
N-hydroxyacetamid

2-[1-(4-chlorobenzoyl)-5-methoxy-2-methyl-1H-indol-3-yl]-
acetohydroxamová kyselina

oxametacin

1,1'-bifenyl-4-yl-N-pyridin-2-yl-acetamid
difenpyramid

Nabumeton

4-(6-methoxy-2-nafty)-butan-2-on

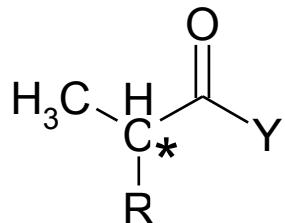
nabumeton

Relifex® tbl. obd.

(6-methoxy-2-nafty)octová kyselina
(6MNA)

aktivní metabolit

Deriváty 2-aryl- a 2-heteroarylpropionových kyselin

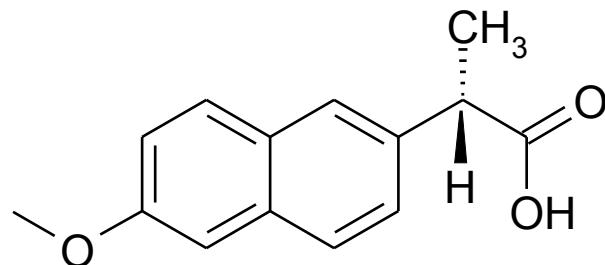
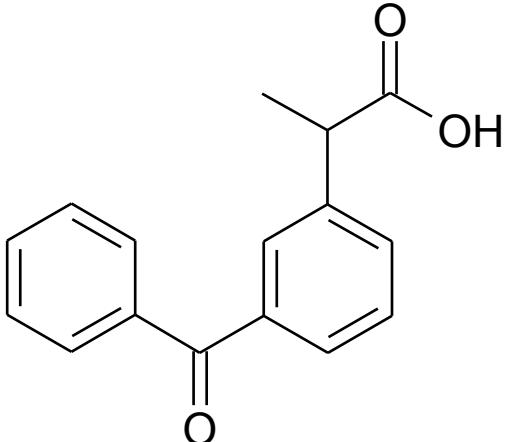
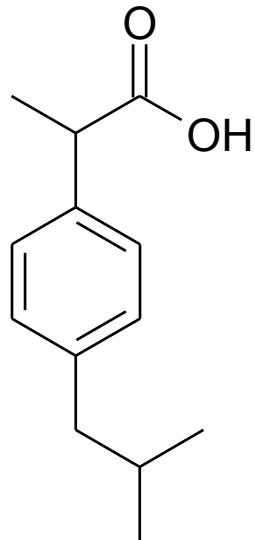

R = aryl nebo heteroaryl

Y = OH nebo NHOH

- chirální sloučeniny (S-enantiomer často mnohonásobně účinnější)
- analgetika, antirevmatika, antiflogistika, antipyretika
- inhibice COX1 i COX2; COX2 mírně převažuje
- NÚ jako u salicylátů; mírnější

Deriváty 2-arylpropionových kyselin

R = OH

(R,S)-2-(4-isobutylfenyl)-
propionová kys.

ibuprofen

Brufen®, Ibalgin®

(S)- forma = dexibuprofen
Seractil®

R = NHOH **ibuproxam**

2-(3-benzoylfenyl)-
propionová kys.

ketoprofen

Fastum®Gel,
Kepabene®tbl

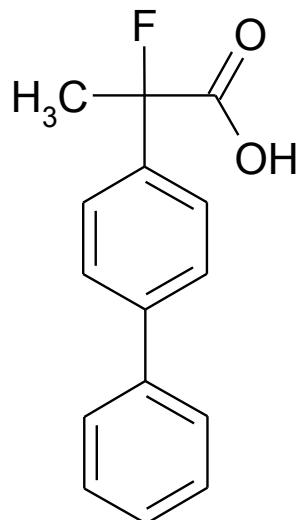
(S)-forma =
dexketoprofen
Sympal®
tbl.obd.

(+)-S-2-(6-methoxynaftalen-2-yl)-
propionová kys.

naproxen

Naprosyn®,
Naprobene®

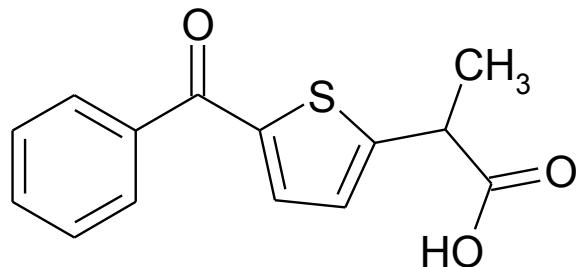
2-aryl- a 2-heteroarylpropionové kyseliny

2-bifenyl-4-yl-2-fluoropropionová
kyselina

flurbiprofen

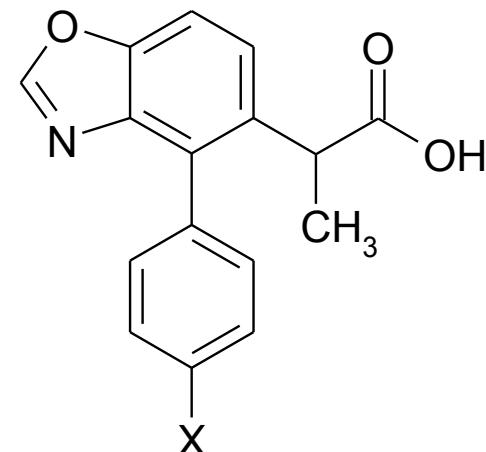
Ansaid®, Flugalin®

2-(5-benzoylthien-2-yl)-
propionová kys.

tiaprofenová kys.

Surgam®, Thialgin®

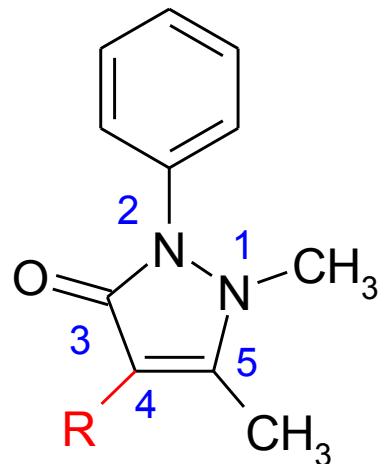

$X = Cl$
2-[4-(4-chlorophenyl)benzoxazol-
5-yl]-propionová kys.

benoxaprofen

$X = F$
2-[4-(4-fluorophenyl)benzoxazol-
5-yl]-propionová kys.

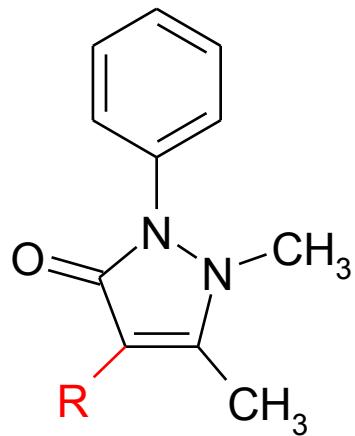
Deriváty 1,2-dihydropyrazol-3-onu

4-substituované-1,5-dimethyl-2-fenyl-1,2-dihydro-3H-pyrazol-3-ony

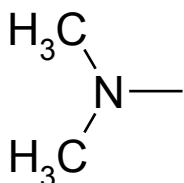
- inhibují COX1 i COX2
- analgetika, antipyretika
- použití dnes zpravidla ve směsích

Deriváty 1,2-dihydropyrazol-3-onu

R = H

fenazon, syn. antipyrin
obsoletní

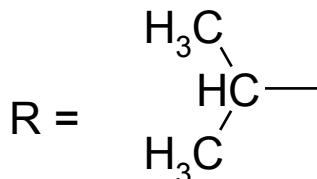

R =

aminofenazon, syn. amidopyrin

Dinyl® (+ fenacetin, kofein, butobarbital, allobarbital)

Eunalgit® inj. (+ allobarbital)

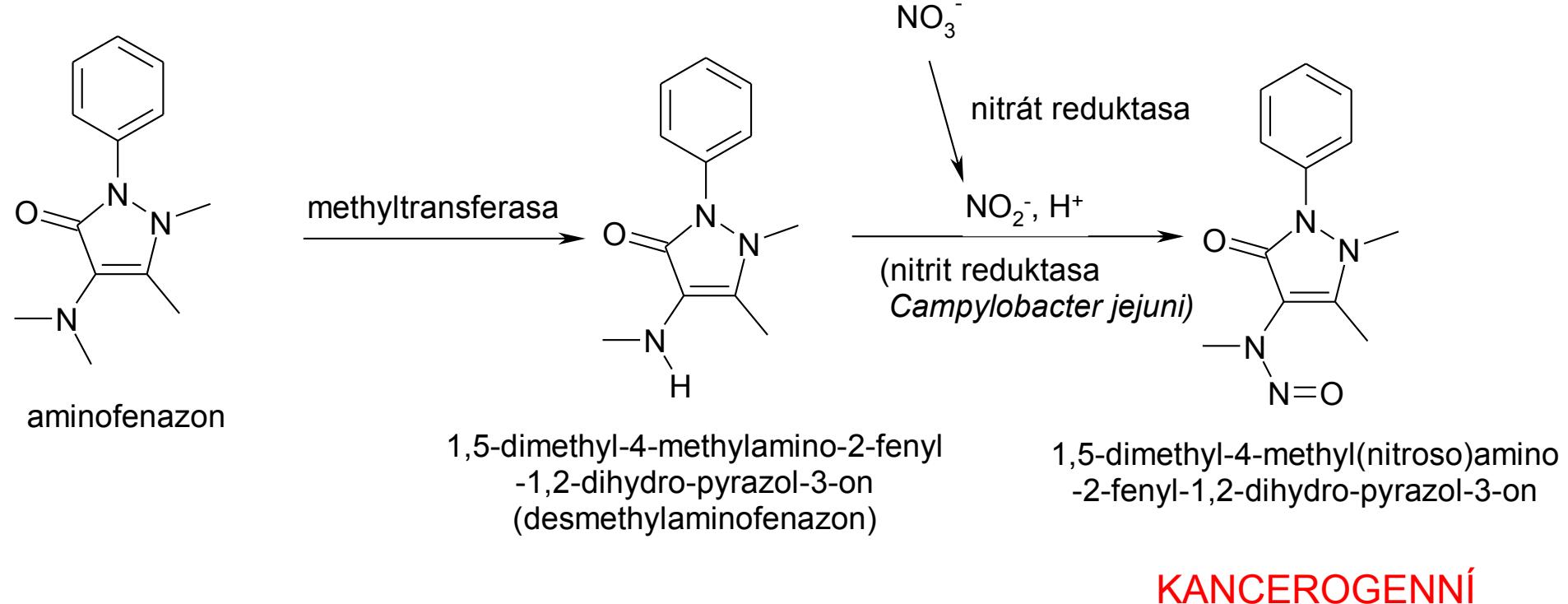
R =

propyfenazon

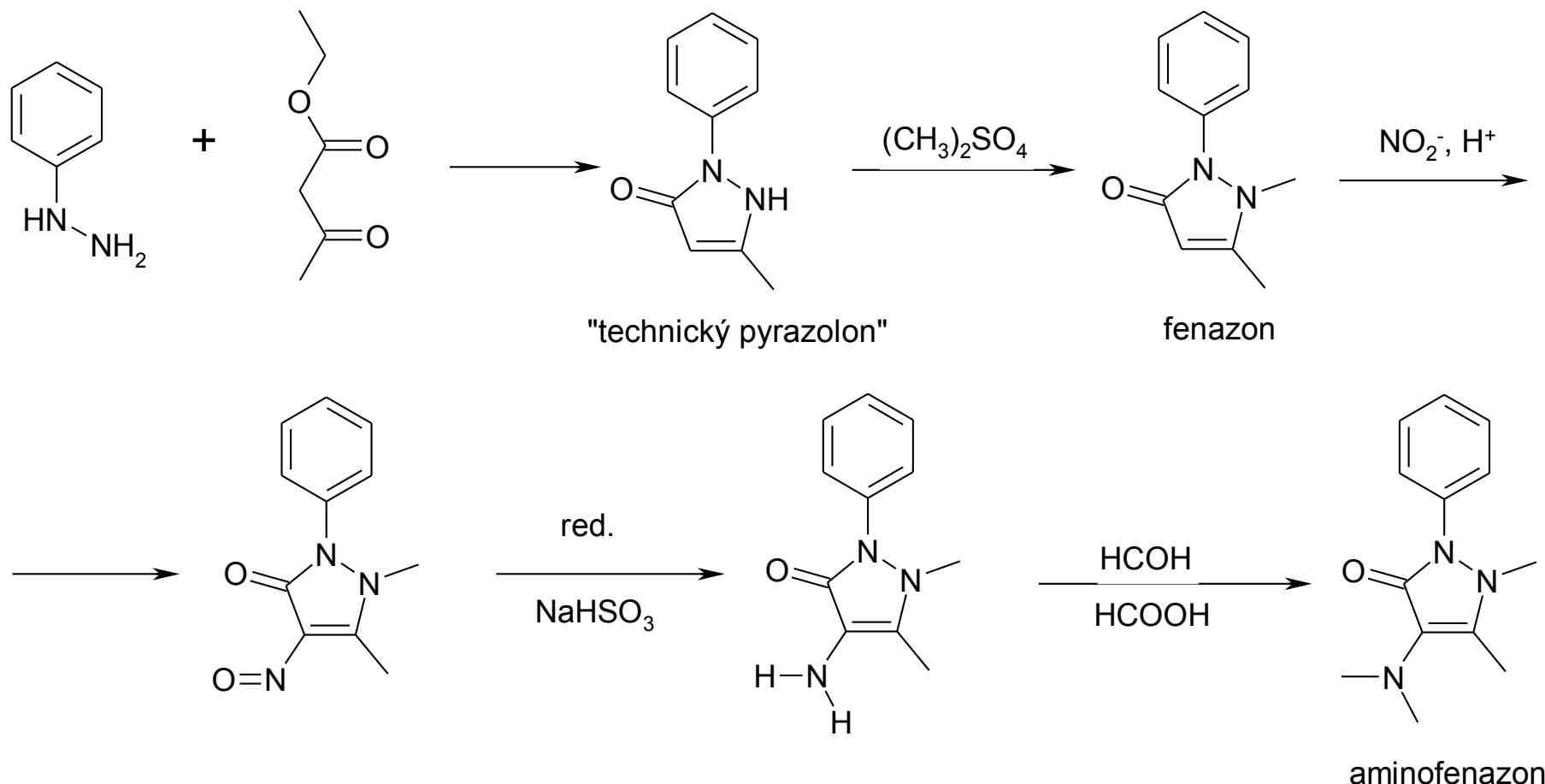
Valetol®, Saridon® (+ paracetamol, kofein)

Spasmoveralgin neo® (+papaverin, fenobarbital, efedrin, kodein, methylatropin)

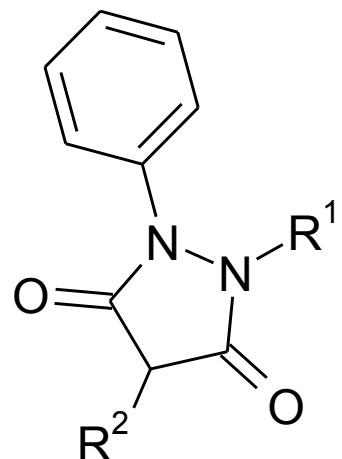
Kancerogenita aminofenazonu

Syntéza aminofenazonu

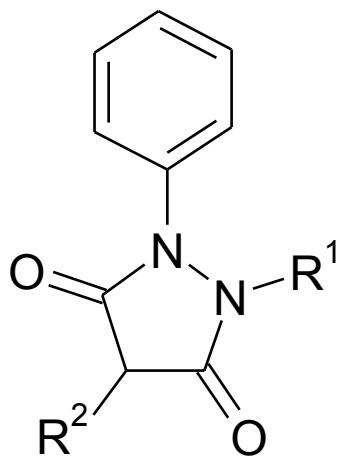

Deriváty pyrazolidin-3,5-dionu

- antiflogistika, analgetika, antipyretika
- inhibují COX1 i COX2
- v některých zemích vyhrazeny pro *M. Bechtěrev*
- v ČR jen externa a veterinaria
- NÚ: GIT intolerance, průjem, exacerbace vředové choroby a gastrointestinální krvácení, kožní eflorescence, céfalea. retence Na^+ a H_2O , ↓ renálních funkcí, poruchy krvetvorby.

Deriváty pyrazolidin-3,5-dionu

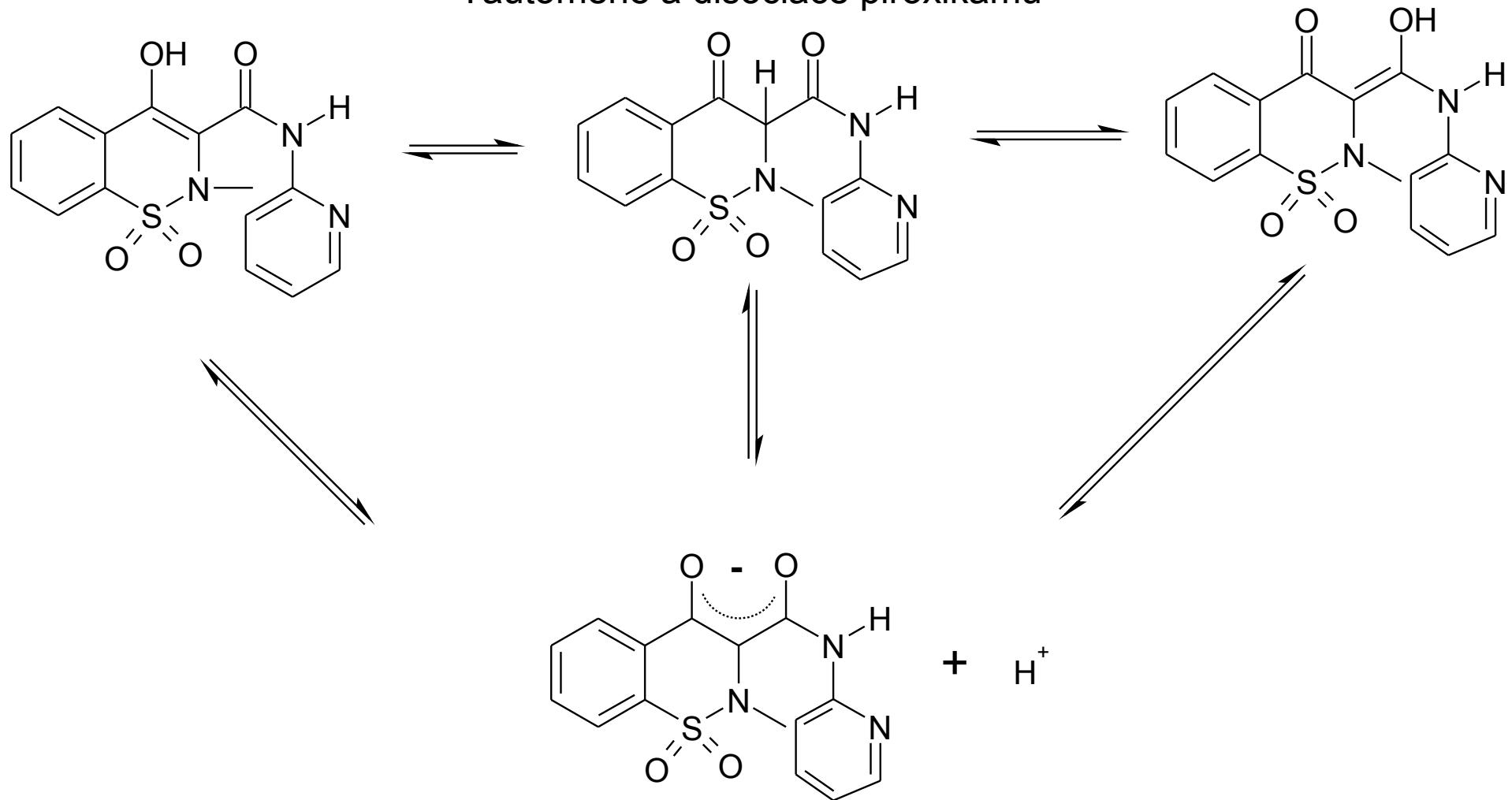

R ¹	R ²	Chemický název	INN / přípravky
	C ₄ H ₉ -	4-butyl-1,2-difenylpyrazolidin-3,5-dion	fenylbutazon Butasan® a.u.v
	C ₄ H ₉ -	4-butyl-1-(4-hydroxyphenyl)-2-fenylpyrazolidin-3,5-dion	oxyfenbutazon Tanderil® sup. reg. v SR
		1,2-difenyl-4-(4-oxobutyl)pyrazolidin-3,5-dion	kebuzon Ketazon® ung
H-	C ₄ H ₉ -	4-butyl-1-fenylpyrazolidin-3,5-dion	mefebutazon

Heterocyklické enoly-“ketoenolické kyseliny“ -oxikamy

- obsahují „ketoenolický“ strukturní fragment

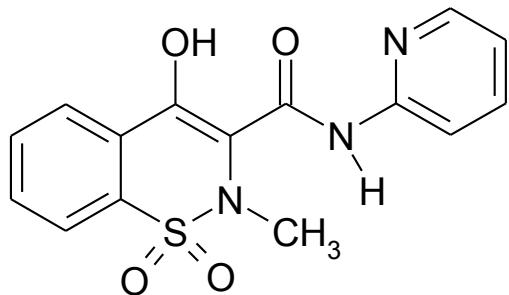
Tautomerie a disociace piroxikamu

Oxikamy

- kyselý charakter
- inhibují COX1 i COX2 (meloxikam asi 3x více COX2)
- účinky: antiflogistické, analgetické, antipyretické
- použití: artróza, revmatoidní artritida ...

Oxikamy

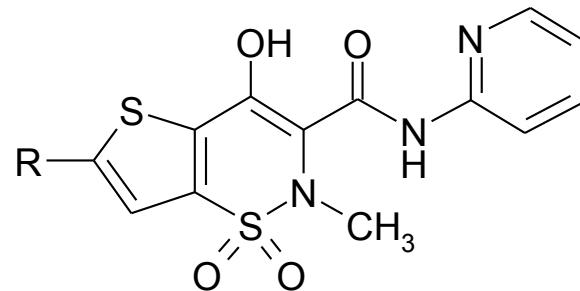

4-hydroxy-2-methyl-N-pyridin-2-yl-2H-1,2-benzothiazin-3-karboxamid-1,1-dioxid

piroxikam

Arthremin®, Feldene®,

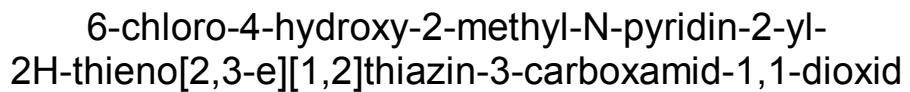
Flamexin® - kombimace s
β-cyklodextrinem

4-hydroxy-2-methyl-N-pyridin-2-yl-
2H-thieno[2,3-e][1,2]thiazin-3-carboxamid-1,1-dioxid

tenoxikam

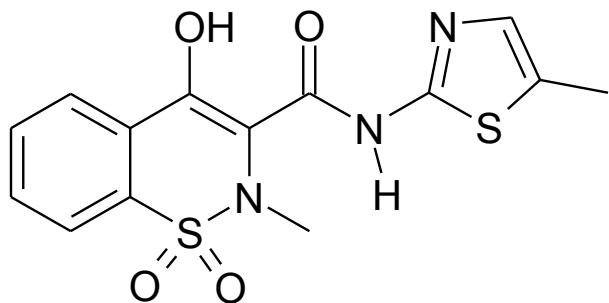
R = Cl

lornoxikam

Xefo®

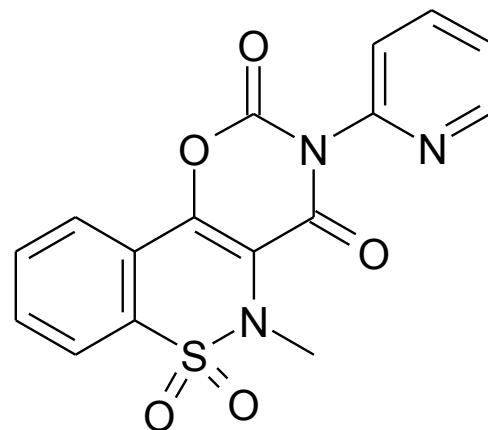
Oxikamy

4-hydroxy-2-methyl-N-
(5-methyl-1,3-thiazol-2-yl)-2H-
1,2-benzothiazin-3-karboxamid-1,1-dioxid

meloxicam

Movalis®tbl., Metacam® a.u.v.,
Melokssia®

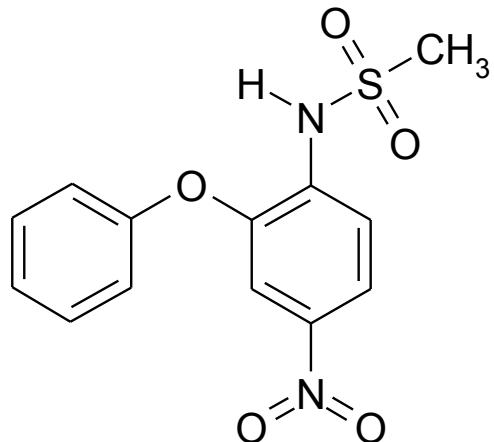

5-methyl-3-pyridin-2-yl-2H,5H-
[1,3]oxazino[5,6-c][1,2]benzothiazin-2,4(3H)-dion-
6,6-dioxid

droxicam

Selektivní inhibitory COX2

Nimesulid

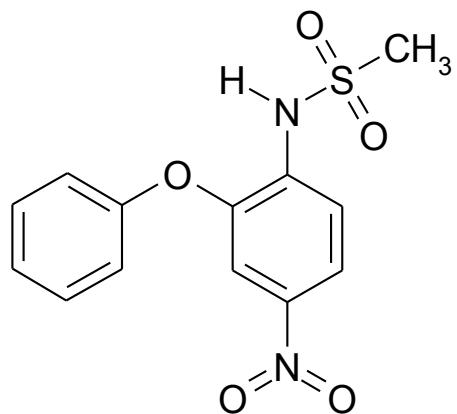

N-(2-fenoxy-4-nitrofenyl)methansulfonamid
2'-fenoxy-4'-nitromethansulfonanilid
4'-nitro-2'-phenoxymethanesulfonanilide

nimesulid

Coxtral®, Aulin®, Mesulid®

Nimesulid

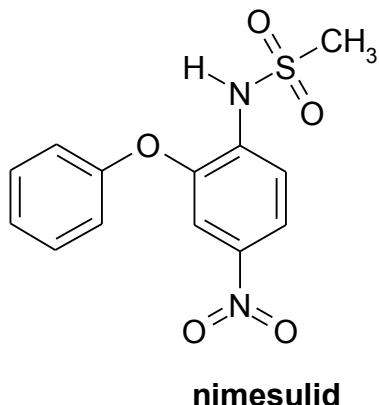

- inhibuje COX2 4x více než COX1 $\Rightarrow \downarrow$ NÚ na GIT a trombocyty
- antirevmatikum, antiartrotikum, analgetikum

Aulin®, Coxtral®, Mesulid®

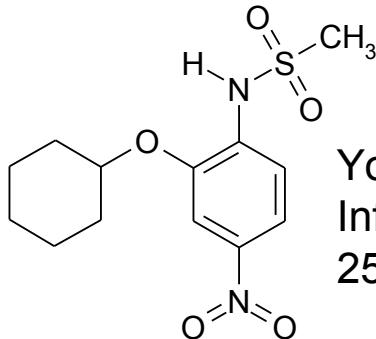
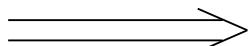
„Analogie radilálová“

- záměna benzen \Rightarrow cyklohexan

Selektivita

COX2:COX1 4 : 1

Young J.M. et. al.,
Inflammation Res. **45**, 246-
253 (1996)

N-[2-(cyklohexyloxy)-4-nitrofenyl]methansulfonamid
NS-398

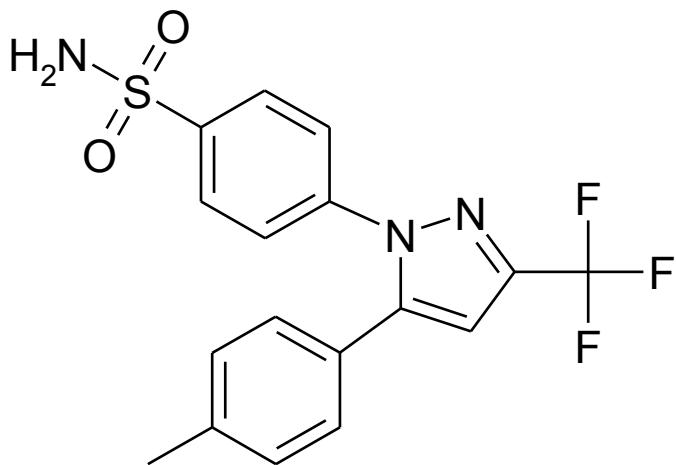
30 : 1

Specifické inhibitory COX2

Koxiby

- aromatické sulfonamidy nebo sulfony (výjimka: lumirakoxib)
- vysoká selektivita vůči COX2 ⇒ NÚ na GIT a trombocyty potlačeny
- použití: reumatóidní artritida, osteoartritida, primární dysmenorrhea
- též neurodegen. onemocnění (Alzheimer) – kolokalizace cykinů D₁ a E₁ s COX2 v neuronech CNS
- NÚ: ↑ rizika náhlých kardiovaskulárních příhod (⇐ ↓ produkce prostacyklinu inhibujícího agregaci trombocytů, neovlivňuje produkci TXA aktivujícího agregaci trombocytů), poškození kůže (hlavně valdekoxib)

Koxiby

4-[5-(4-methylfenyl)-3-(trifluormethyl)-1H-pyrazol-1-yl]benzenesulfonamid

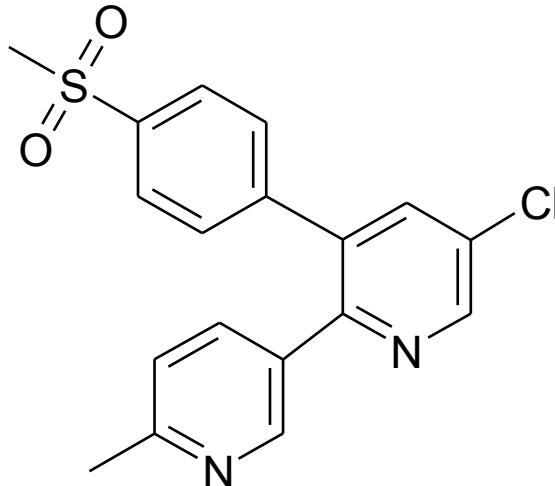
celekoxib

Celebrex®

Onsenal® – „orphan drug“ pouze pro
familiální adematosní polypózu (FAP)

Selektivita
COX2 : COX1

30 : 1

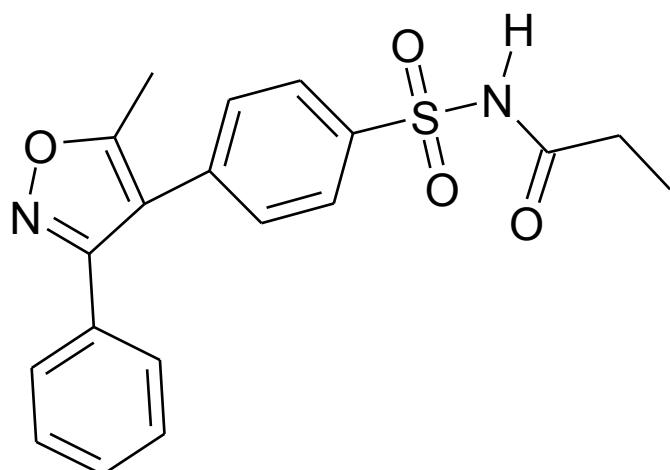
5-chloro-6'-methyl-3-[4-(methylsulfonyl)fenyl]-2,3'-bipyridin

etorikoxib

Arcoxia®

340 : 1

Koxiby

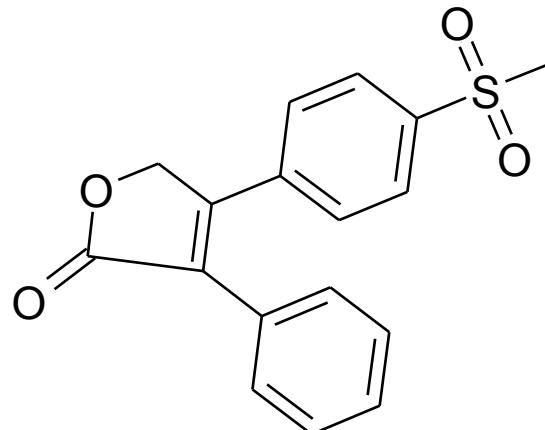

N-{[4-(5-methyl-3-fenylisoxazol-4-yl)
fenyl]sulfonyl}propanamid

parekoxib

- alergické kožní rce, zejména u přecitlivělých na sulfonamidy

Dynastat® - jen pro postoperační bolesti

4-[4-(methylsulfonyl)fenyl]-
3-fenylfuran-2(5H)-on

rofekoxib

~~Ceeoxx®, Vioxx®~~

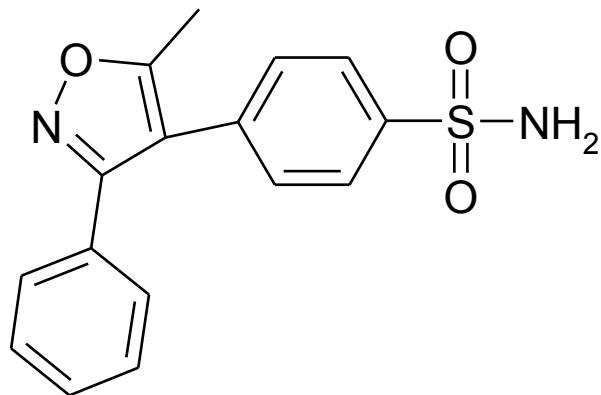
staženy pro závažné
kardiovaskulární nežádoucí
účinky

Selektivita

COX2 : COX1

270 : 1

Koxiby

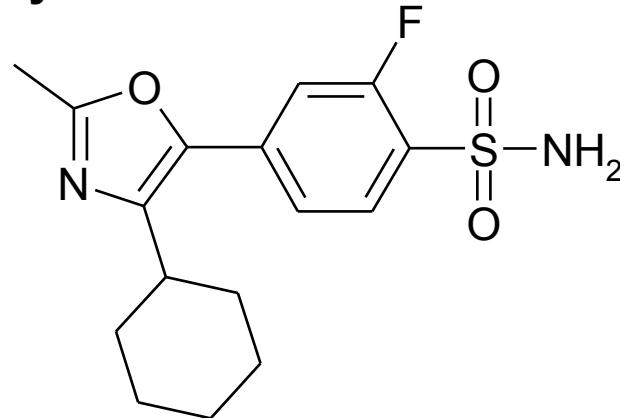

4-(5-methyl-3-fenylisoxazol-4-yl)benzenesulfonamid

valdecoxib

Bextra®

stažen

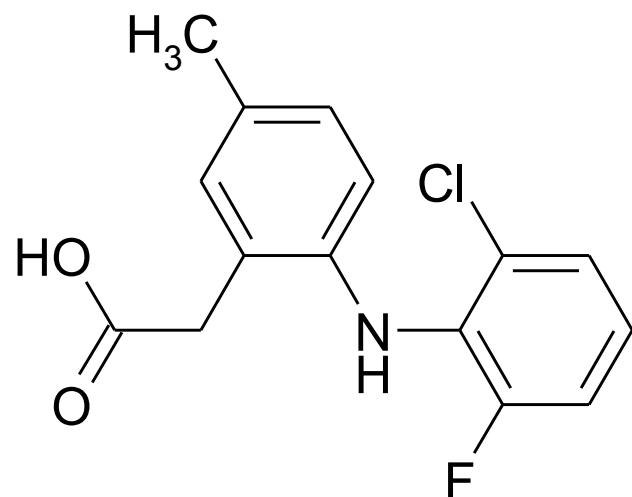
4-(4-cyclohexyl-2-methyl-1,3-oxazol-5-yl)-2-fluorobenzensulfonamid

tilmakoxib

Selektivita

COX2 : COX1 60 : 1

Koxiby

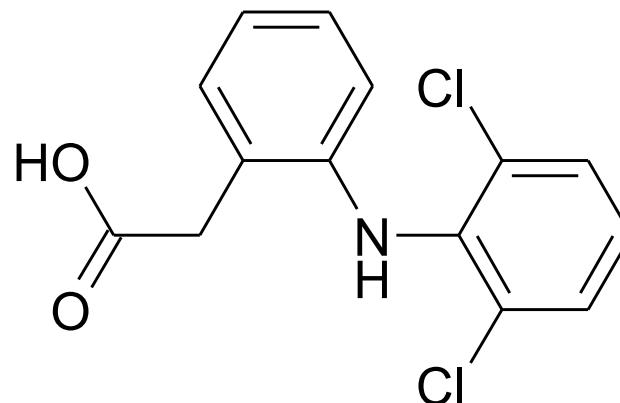
2-(2-fluor-6-chlorfenylamino)-5-methylfenyloctová kys

lumirakoxib

Prexige ®

stažen

Pro srovnání:

diklofenak